

רכת-הלילה, וביקש ממנו: "שים עין על העיתון עד הסוף!"

הסוף אליו התכוון בנגור היה השעה אחת אחר-הצות, השעה בה נסגרת המדרה השנייה של הארץ. בנגור לא התכוון למה שכימעט יהיה הסוף של ה"עיתון כולו, בשעה 12.10 אחר הצות. תחת רישומן של שתי הדליקות המסור-סמות, שפרצו באותו שבוע בשכונת ל- מערכת הארץ - ברה"ט מרט וברה"ט T11 - הבין אלון כי הדליקה רצינית. הוא מיהר להזעיק את המיטרה, מכבי האש ואת שני עורכי-העיתון, גרשום שוקן וגידעון סאמט.

כשהגיעו שוקן וסאמט בשעה הצות וחצי לרחוב ולמן שוקן * בקריית המלכה בדרום תל-אביב התגלתה לעיניהם תמונה המהווה סיוט לכל עיתונאי.

עזרת אחים. עובדי מחלקת המישלוח של העיתון התבוססו במים, שהזרימו מכור ניות-הכיבוי למרתף העיתון, כשהם מנסים להציל את המוסף השבועי ופנים העיתון, שכבר היה מודפס והמתין לעמודי החדשות.

עורך סאמט (עם אמו) להבות אחרי הצות

הדפסים הביטו חסרי-אונים בחלק ממכוונות הדפוס. ששותקו בגלל המים הרבים, וה"חשמל שנותק עלידי הכבאים. סאמט יחד, עם אלון, החלו מכינים את המהדורה השנייה של העיתון, שכללה את הידיעה על השריפה. הכתב הפילי, אבי ולנטין, הכין במהירות ידיעה, שכללה בתוכה כבר את עובדת מעצרו של ארבעה צעירים חשודים במכונית מסוג לארק (ראה עמודים 23-22).

מנהל העיתון, עמוס שוקן, בנו של גר"ש, מיהר לעבר הלפון. תוך דקות מיספר הוא השיג את הסכמת עורכת דבר, חנה זמר, ומנהל עיתון ההסתדרות להיחלץ לעזרה. המטריצות הובלו לרחוב שוקן, שם שוכן בית דבר, והוכנסו לתוך מכוונות הדפוס.

למחרת כבר השתכללו האילתורים. הארץ הודפס בחלקו בדבר ובחלקו בידעות אחר-רונות. הקוראים, שקיבלו את הגליון ש"הודפס בדבר קיבלו עיתון בן 14 עמודים. הקוראים שקיבלו עיתון שהודפס בידעות אחרונות זכו ב"16 עמודים. מכוונת דבר היו איטיות יותר.

מערכת דבר אף העמידה לרשות הארץ מיספר חדרים בבנינה. למרות התחרות בין שני היומנים, התגלו עיתוני ישראל מאוחדים ויצאו לעזרת הארץ בעת המיבצע הגדול, שהוכיח כי גם בעיתונות כמו ב"תיאטרון, "ההצגה חייבת להימשך."

* אביו של גרשום שוקן, מ"ל ובעל רשת הנתיבות כל-יב גרמניה.

(המשך מעמוד 27)

עצמה על קרניים חדות כאלה. מתבוסס עליהן הארץ: ה"2 בינואר 1976.

שער עצמי. ביגלל המסורת הארוכה של אמירת "לא" לכל הצעה סבירה, שבר עיקבותיה המאסה ממשלת ישראל את עצמה גם על ידידותיה, נוצר באו"ם מצב שבו לא היה עוד מנוס מלהזמין את אש"ף למועצת-הביטחון.

הזמנה זו יצרה את הדילמה הישרר אליה. ניתן לממשלה לבחור בין שתי אפי-שרות: להשתתף בדיון עם אש"ף, ובכך להעניק לאש"ף מעין הכרה דה-פאקטו, או לסרב לחופיע לדיון, ובכך לתגשים את תביעת אש"ף לגרש את ישראל ממסודות האו"ם.

ממשלת ישראל בחרה בדרך השניה. היא הוציאה את עצמה מדיוני מועצת הביטחון, וכך יצרה בעצמה את התקדים שהערבים עמלו שנים רבות להשיגו: הר צאת ישראל ממעגל הדיונים על השלום.

הדבר לא היה אפשרי, לולא סירבה ישראל קודם לכן בעקשנות לבוא ל-וועדת ז'נבה ולהציג בה תוכנית-שלום ברורה. תחילה סירבה מפני שלא היתה לה תוכנית. לאחר מכן סירבה גם מפני שהזמנת אש"ף לוועידה הפכה ודאית.

השבוע הגיעו הדברים לשיא הגיחוק: שרי-החוק יגאל אלון הכריז, בצאתו לחר-שינגטון, כי הוא מתנגד לדיון במועצת הביטחון, מפני שהמקום הנכון לדיון הוא ועידת-ז'נבה. אולם אלון עצמו עשה במשך שנה וחצי את הכל כדי לסכל את כינוס ועידת-ז'נבה.

ציחצוח חרבות. במבוכה הגוברת, נשמע השבוע צליל שהוכר ימים עברו. בפעם הראשונה, מאז הגיע יצחק רבין לשלטון, הוא עסק בציחצוח חרבות. בן ששת-ימים ויום-הכיפורים, כאשר הפי ליגה ספינת-השטחים של גולדה-דיין לך ראת האסון, נהגו מנהיגי ישראל לתבל את נאומיהם בהכרות רמות על עוצמת צה"ל הנוכחות לחסל את הצבאות הר ערביים במלחמה. אחרי יום-הכיפורים מתה אופנה זו. דעת-הקהל, שזכרה את מוראות המלחמה, לא היתה מוכנה ל-סכלה.

השבוע חזר רבין לאופנה זו, אם כי בזווית ובסיגנון מאופייחסי. אחרי ש"הכריז שוב על כי ישראל לא תשתתף בדיון עם אש"ף, הוסיף שישראל מסוגלת "לתת גיבוי צבאי לתימרוניה".

היה זה איום במלחמה, או לפחות, הודעה שישראל מוכנה לגרום למצב ש"יביא את הערבים לפתוח במלחמה.

שכיב באופק. אולם באותה שעה השיעו יצחק רבין רמז-שברמו כניון ל-שינוי עמדתו העיקשת נגד הפיתרון הר פלסטיני - עמדה ההופכת את המלחמה בלתי-נמנעת.

בראיון לשבועון הצרפתי השמאלי נובל אובסרבוור רמו שבמיקרה ה-היפותטי" שאש"ף יכיר במדינת ישראל ויבטל ב"פירוש את האמנה הפלסטינית, תשקול יש"ראל את עמדתה כלפיו מחדש.

הניסוח עצמו היה גוקשה. באותו הגיון יכול אש"ף לדרוש שמשלת ישראל תת-כחש פומבית לתוכנית-באול ולרעיון קר-בוק-גליוות, או אף לרעיון ביאת המשיח. אבל עצם הכוונות של רבין - בניגוד לכל הצהרותיו הקודמות - להביא ב"חשבון מצב כלשהו שבו ניתן לערוך רביזיה על הגישה השלילית המחולטת ל-אש"ף, עשויה להצביע על שכיב קטנטן של אור באופק הרחוק.

עיתונות

ההצגה חייבת להימשך

"שים עין עד הסוף."

אמר עורך-הליילה

וזה היה כימעט הסוף

להלכות שנראו מבעד לחלון חדרו של עורך-הלילה של הארץ, ותמרות-העשן ש"הגיעו לאחד, התאימה למצב-רוחו הכללי של יואב אלון. עשרים דקות קודם לכן עזב עורך-הלילה התורן, מאיר בנגור, את המערכת. משום שלא חש בטוב, הוא הש"איר את האחריות לאלון, אחד מעובדי מע-

אוסף העיתורים, ממונסקריפטים יהודיים עתיקים, בצבעים, והרישומים שלי, הרשר מים בקו דק מאד, כימעט בלתי-נראה. שאותם רציני שהיו מודפסים כפי שהם, כל זה הכתיב לנו נייר מסויים, וצורת הדפסה מיוחדת. זה חייב הרבה רצון טוב מצד המ"ל.

ברגע שפתחתי את הרישומים, והראיתי אותם ליואב ולאחד היועצים שלו, קם הר יועץ ואמר, "ביגדי המלך החדשים" אני קיבלתי את זה בהחלט כדבר לגיטימי. שוו יכולה להיות דעתו, וכיבדתי את דעתו.

ניסיתי להסביר לו בשקט - הייתי קצת נפגע - את הכוונה ולא ידעתי אם הצלחתי. תי לימים הוא היה אחד האנשים הנלה"בים ביותר לעניין, והייתי חייב להבטיח לו שאת אחת היליטוגרפיות, שאנחנו עשינו מדף של אחד הרישומים, אתן לו כמתנה.

הוצאנו מהדורה ממוספרת של הספר, 250 עותקים, ממוספרים ותחומים עלידי לובה ועלידי, ואליהם מצורף הדפס אמגור"תי עם הטבעת זזה, גם הוא ממוספר ו"רתום עלידי, וכל ההכנסה מההוצאה הזאת היא תרומה לנכיציצה"ל.

על ההדפס כתוב: "הדפס אמנותי מתוך הספר שלום של לובה אליאב עם הטבעת זזה של 22 קאראט ההוצאה כולה הקדשה לנכי צה"ל שיבוא שלום עלינו ועל בנינו ישראלים ופלסטינים בארץ הזאת." בלי פסקים ונקודות.

רעיון השלום העסיק אותך גם קודם-לכן?

קריון: כבר באונייה שלום ציירתי ב"י אולם שלם, 50 מטרים מרובעים. ציור שהקדשתי אותו לשלום. הופיעו שם פסקים מהקוראן, מהברית החדשה ומהתנ"ך, הר פסקורים בשלום.

עכשיו הוונמתי עלידי עיריית מילאנו לעשות אנדרטה בפארק המרכזי של העיר הזאת. את האנדרטה הזאת אני מקדיש לשלום. זהו פסל סביבתי, שאנשים יכולים להיות בתוכו, והוא יהיה מעין מיקדש לשלום. קירותיו כולם, מבנים ומבחוץ, יהיו מלאים בפסקורים העוסקים בשלום, בשפות המקר ריות ובתרגום איטלקי. פעם אחת בשנה, בשעה מסוימת, מחושבת מראש, בתאריך שנקבע עם עיריית מילאנו, תהדור קר"י אור דרך חלל שאני אצור במיננה, ותאיר את הפסוק, "ולא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה."

גם את הביתו הישראלי בביאנלה של ונציה אני מקדיש לשלום. הוונמתי עכשיו עלידי הנהלת הביאנלה להציג תערוכת יחיד בביתן הישראלי, וזהו הפעם הראשונה שהאיטלקים מוזמינים אמנים זרים להציג במיטגרת התערוכה הבינלאומית שהם עור"כים בוונציה כל שנתיהם. בדרך-כלל, הר מדינות היו שולחות, הפעם הם קבעו נושא והזמינו אותי לעצב סביבה פיסית, ואני את הסביבה הזאת מקדיש לשלום.

כשגמרתי את הרישומים לספר של לובה, אני עצמי הייתי מופתע. היה נדמה לי שעשיתי משהו שלא עשיתי עד היום הזה. אבל אחרי שחזרתי והסתכלתי בזה שוב ושוב, גיליתי שבצבצ בקיר בכנסת יש כבר כל אותם אלמנטים המופיעים בספר. אלא ששם הם רשומים באבנים גדולות, היוצרות אור וצל, ובפגשה בין אחת ל"שנייה רושמות את הקו, אותו קויעיפרון המופיע בהיריהורים שלי על השלום.

ואתה חושב שיצירתך בספר הזה היא יצירה יהודית?

אני לא יודע מה זאת יצירה יהודית. כל מה שאני עושה כיהודי הוא יצירה יהודית. בשבילי חשיבות השלום, כאן בארץ, היא גורלית. אני חושב שרק במוכו ובמיטגרותי יכולה התרבות היהודית להימשך, כתרבות גדולה, כפי שאני מכיר אותה, וכפי שאני רואה עצמי כחלק ממנה.

חשוב לי שהתרבות הזאת תימשך, והיא לא יכולה להימשך כאשר האנשים שצריכים להמשיך אותה, כיהודים, חיים במיטטר של שליטה על אנשים אחרים, עם כל הנובע מזה.

אליאב: אני חושב שהיצירה הזאת היא יהודית מקורית. אני מסכים בהחלט שזאת היא התרבות היהודית, אבל בשבילי זאת גם המסורת היהודית וגם האמונה היהודית.

אבל יש חלק שני. העיתורים מוכנים. אבל אני חושש שהחלק השני, של הציורים המקוריים שלך, מוכן קצת פחות.

יש כאן 12 עמודים, שכל מה ש"רואים בהם זה נקודות, קווים, משושים וכו', עם המילים "שלום, שלום."

קריון: לובה לא הרפה ממני. למרות שהייתי מאד עסוק, הרגשתי חובה לעצמי לנסות, לפחות, לעשות משהו שלא יהיה עיסור לטכסט ממש, אלא שיהיה "הירהר" רים על השלום בעיפרון, בזהב ובכחול". הגעתי ל"12 רישומים, שנולדו תחת לחץ, שבצעם לא ידעתי איך לעשות אותם. לא ידעתי איך ייראו.

היו לי כוונות לגמרי אחרות. התכוונתי ללכת בדרך הקלאסיקונים, של הסמלים המקובלים, של יונים, של עליזות, של נופים שיש בהם שלום, של זריחות ושקיי עות וקשת בענן.

לא יכולתי לעשות את זה. נסעתי אז בדיוק לאיטליה, בפיאצות של פירנצה, בולוניה וונציה רשמתי את היונים. הדור קומנטים ישנם, אפשר לראות אותם. רשמתי את הויתים של טוסקנה, ואת ערימות-החציר הנראות כמו בתים, וכל זה ינראה לי ניוש, משמש, ובעצם לא ביטא מה שאני הרגשתי.

בניוירוק מצאתי מיכתב מלובה, שהר כיר לי שהתחייבתי כלפיו, אז ישבתי והת"חלתי לרשום.

זו היה יותר חזק ממני. הייתי פיתאום מובל, עלידי איזשהו דבר שהכתיב לי את הדברים. ראיתי שהשלום זה נייר לבן, נייר שאין עליו שום שריטה ושום דבר, שבצעם הצורות הפשוטות ביותר הן הר שלום. שאולי הכי קשה להגיד אליהן.

או בעיפרון הכי קשה והכי מחודד ש"היה בידי, רשמתי קו דק, סגרתי במיטגרת, תחור המיטגרת מדדתי בשעה סנטימטר, מתחתי קו של שבעה סנטימטר, שמתחיל מלבן ומתחור במרכזו ונעלם בלבן, ומתח"תיו מתחתי שוב קו של שבעה סנטימטר, חלש, כמעט לא נראה, וכתבתי שבע פעמים "שלום". השאר בא מאליו.

מדוע שבע פעמים?

קריון: יש לי איזה יחס למיספר שבע. האמת היא שלא חשבתי. אחר-כך, כשחשבתי, אני יודע שהמיספר שבע עמוס סמלים בתרבות היהודית, שיבעת קנייהמנורה, ושיבעת ימי-הבריאה, ושבע מידות השלום, ושיבעת צבעי הקשת.

אבל זאת לא היתה הסיבה. אולי הסיבה היא שנולדתי בשיבעה בדצמבר.

אתה יודע בוודאי ש"7 הוא מיספר מאגי בתרבות הבהלית הר עתיקה.

קריון: לא עשיתי מחקר בעניין זה. זה בא לי. אני לא מאמין בכוח עליון.

עכשיו, כשחזרתי ארצה, הרגשתי את עצמי אשם. הייתי בטוח ששובה לזה לא חיכה. שאני מביא לו בשק תחול אחר. פתחתי את השק והוצאתי את התחול החוצה. הראיתי לו את הציורים, ואמרת לי לו שזה לא מחייב אותו לשום דבר, הרי כבר בחרנו בעיתורים עתיקים, ודי בהם, ונישאר ידידים.

לובה אמר שנדלק אצלו אור ירוק. אני לא ראיתי שום אורות. אבל הוא התחיל להתלהב ואמר שאני רשמתי רישומים קבליסטיים.

או יכול להיות שבגנים שלי אני סוחב איזה מידע של איזה איש-קבלה. אבל אני עשיתי מה שעשיתי, ואני לא רוצה להלי ביש על זה שום מגיעים. מילבד אלה שהגיעו אותי כשעשיתי את זה. אין לי צל של ספק שזה דבר לא-מוכן, דבר קשה. דבר שאולי מסרב את הספר, ועושה אותו פחות פופולרי. אבל כמו שאמרתי, זה היה יותר חזק ממני. **אליאב:** אותי זה לא מדאיג ביכלל. גם רדיפת השלום היא לא-כיליך פופול"רית.

קריון: אחר-כך היתה כאן בעייה. כשבאנו אל ההוצאה, מטדה, אל יואב ברש, והראינו לו את הדבר הזה... קודם רצינו להוציא ספר פשוט, על נייר פשוט, בעטיפה רכה, שכל סטודנט וכל חייל יוכל לקנות את זה לאהובתו. אבל גם פה היה משהו יותר חזק מאיתנו.